

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)  
της 21ης Δεκεμβρίου 2011\*

Στην υπόθεση C-465/10,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Conseil d'État (Γαλλία) με απόφαση της 5ης Ιουλίου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Σεπτεμβρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

**Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration**

κατά

**Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, K. Schieman, L. Bay Larsen, C. Toader (εισηγήτρια) και E. Jarašiusas, δικαστές,

\* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston  
γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues και B. Cabouat,
  
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Szpunar,
  
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την A. Steiblyté και τον J.-P. Kerpenne,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά κυρίως την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 312, σ. 1), καθώς και του κανονισμού (ΕΟΚ) 4253/88 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1988, για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88 όσον αφορά τον συντονισμό των παρεμβάσεων των διαφόρων διαρθρωτικών ταμείων μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των λοιπών υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων (ΕΕ L 374, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2082/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1993 (ΕΕ L 193, σ. 20, στο εξής: κανονισμός 4253/88).
  
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του ministre de «Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration (Υπουργού εσωτερικών, υπερπόντιων εδαφών και τοπικής αυτοδιοικήσεως, στο εξής: Υπουργός) και του Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre (Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου του département του Indre, στο εξής: CCI του Indre) όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την εκ μέρους του τελευταίου επιστροφή μιας επιδοτήσεως της οποίας έτυχε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (στο εξής: ΕΤΠΑ).

## Το νομικό πλαίσιο

### *Η κανονιστική ρύθμιση περί των διαρθρωτικών ταμείων*

- <sup>3</sup> Το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για την αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των παρεμβάσεών τους μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων (ΕΕ L 185, σ. 9), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2081/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1993 (ΕΕ L 193, σ. 5, στο εξής: κανονισμός 2052/88), ορίζει τα εξής:

«Συμβατότητα και έλεγχος

1. Οι ενέργειες που αποτελούν αντικείμενο χρηματοδότησης από τα διαρθρωτικά ταμεία, [από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ)] πρέπει να συμφωνούν με τις διατάξεις των Συνθηκών και των πράξεων που θεσπίζονται δυνάμει αυτών, καθώς και με τις κοινοτικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων όσων αφορούν [...] την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων [...]

4 Το άρθρο 23 του κανονισμού 4253/88 ορίζει τα εξής:

«Δημοσιονομικός έλεγχος

1. Για να εξασφαλίζεται η επιτυχία των δράσεων που εκτελούν δημόσιοι ή ιδιωτικοί επιχειρηματικοί φορείς, τα κράτη μέλη λαμβάνουν, κατά την υλοποίηση των δράσεων, τα αναγκαία μέτρα ώστε:

- να εξακριβώνεται τακτικά ότι οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από την Κοινότητα έχουν εκτελεσθεί σωστά,
  
- να προλαμβάνονται και να διώκονται οι παρατυπίες,
  
- να ανακτώνται τα απολεσθέντα κεφάλαια λόγω κατάχρησης ή παράλειψης. Το κράτος μέλος ευθύνεται επικουρικά για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, εκτός αν το κράτος μέλος και/ή ο ενδιαμέσος και/ή ο επιχειρηματικός φορέας αποδείξουν ότι δεν ευθύνονται για την κατάχρηση ή την παράλειψη. [...]

Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για τα μέτρα που λαμβάνονται για τον σκοπό αυτό και, κυρίως, κοινοποιούν στην Επιτροπή την περιγραφή των συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης που θεσπίζονται για να εξασφαλιστεί αποτελεσματική υλοποίηση των ενεργειών. Ενημερώνουν την Επιτροπή για την πορεία των διοικητικών και νομικών διώξεων.

[...]»

- 5 Το άρθρο 8 της αποφάσεως 94/1060/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 1994, για την έγκριση ενιαίου εγγράφου προγραμματισμού που αφορά τις κοινοτικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην περιφέρεια του Κέντρου, η οποία υπάγεται στον στόχο αριθ. 2, στη Γαλλία (ΕΕ L 384, σ. 83), ορίζει τα εξής:

«Το ενιαίο έγγραφο προγραμματισμού πρέπει να εκτελεστεί σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, τις διατάξεις [...] των κοινοτικών οδηγιών για τον συντονισμό των διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων.»

*Η οδηγία 92/50/ΕΟΚ*

- 6 Το άρθρο 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών (ΕΕ L 209, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/36/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993 (ΕΕ L 199, σ. 1) (στο εξής: οδηγία 92/50), ορίζει τις «δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών» ως συμβάσεις εξ επαχθούς αιτίας, συναπτόμενες εγγράφως μεταξύ ενός παρέχοντος υπηρεσίες και μιας αναθέτουσας αρχής, ενώ το άρθρο 1, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής προβλέπει ότι αποτελούν κατ' αρχήν «αναθέτουσες αρχές» το κράτος, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοικήσεως, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου, οι ενώσεις που αποτελούνται από έναν ή περισσότερους από τους παραπάνω οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως ή δημοσίου δικαίου.
- 7 Το άρθρο 7 της οδηγίας 92/50 προβλέπει ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στις δημόσιες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών των οποίων το προϋπολογιζόμενο ύψος, εκτός φόρου προστιθεμένης αξίας, είναι ίσο ή μεγαλύτερο των 200 000 ευρώ.

*Ο κανονισμός 2988/95*

- 8 Κατά την τρίτη και την πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2988/95, «έχει [...] μεγάλη σημασία η καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων σε όλους τους τομείς» και προς τούτο «τα είδη συμπεριφοράς που στοιχειοθετούν παρατυπίες καθώς και τα αντίστοιχα διοικητικά μέσα και κυρώσεις προβλέπονται σε τομεακούς κανόνες σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό».
- 9 Το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/95 ορίζει τα εξής:

«1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου.

2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός [τον οποίο διαχειρίζονται οι Κοινότητες], είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.»

- 10 Το άρθρο 3 του κανονισμού 2988/95 ορίζει τα εξής:

«1. Η προθεσμία παραγραφής της διώξεως είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών.

Για τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Για τα πολυετή προγράμματα η προθεσμία παραγραφής συνεχίζεται σε κάθε περίπτωση ως την τελική ολοκλήρωση του προγράμματος.

Η παραγραφή της δίωξης διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας. Η προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να τρέχει μετά από κάθε διακοπή της.

[...]

3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη [στην παράγραφο] 1 [...]

<sup>11</sup> Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 4, του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους:

— με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών,

[...]

4. Τα μέτρα του παρόντος άρθρου δεν θεωρούνται κυρώσεις.»



**Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα**

- 12 Στις 5 Δεκεμβρίου 1995 το CCI του Indre υπέβαλε στον νομάρχη του département του Indre αίτηση οικονομικής συνδρομής στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ για την υλοποίηση προγράμματος τιτλοφορούμενου «Objectif Entreprises», το οποίο είχε ως σκοπό την αναζήτηση Γάλλων και αλλοδαπών επενδυτών που θα μπορούσαν να εγκατασταθούν στο département του Indre.
- 13 Η αίτηση αυτή κατέληξε στη σύναψη, στις 20 Δεκεμβρίου 1996, συμφωνίας μεταξύ του νομάρχη του Indre και του CCI του Indre για τη χορήγηση επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, συνολικού ποσού 400 000 γαλλικών φράγκων (FRF) (60 979,60 ευρώ). Η συμφωνία περιείχε, μεταξύ άλλων, παραπομπές στους κανονισμούς 2081/93 και 2082/93. Η επιδότηση αυτή καταβλήθηκε σε δύο δόσεις, η πρώτη, ποσού 100 000 FRF, στις 17 Δεκεμβρίου 1997 και η δεύτερη, ποσού 300 000 FRF, στις 8 Δεκεμβρίου 1998.
- 14 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει επίσης ότι το CCI του Indre έτυχε επίσης για το ίδιο αυτό πρόγραμμα δύο εθνικών επιχορηγήσεων. Επίσης, και άλλες αρχές τοπικής αυτοδιοικήσεως παρέσχαν συμπληρωματική χρηματοδότηση για το εν λόγω πρόγραμμα.
- 15 Η εκτέλεση του προγράμματος «Objectif Entreprises» προκάλεσε τη διενέργεια ελέγχου κατ' εντολήν του περιφερειάρχη της περιφέρειας Centre, δοθείσας στις 9 Μαΐου 2000. Ο έλεγχος αυτός, ο οποίος πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του CCI στις 14 Ιουνίου 2000, ολοκληρώθηκε με την κατάρτιση εκθέσεως ελέγχου με ημερομηνία 14 Μαρτίου 2001, η οποία κοινοποιήθηκε, στις 18 Ιουλίου 2001, στο CCI του Indre. Η έκθεση αυτή, τιτλοφορούμενη «Audit sur l'utilisation des fonds structurels européens» («Έκθεση ελέγχου αφορώσα τη χρήση των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων»), συνεπέρανε, μεταξύ άλλων, ότι δεν τηρήθηκε η ρύθμιση περί δημοσίων συμβάσεων, όσον αφορά την ανάθεση εκ μέρους του CCI του Indre στην εταιρία DDB-Needham της εκτελέσεως της δημόσιας συμβάσεως για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού.

- 16 Συναφώς, κατά την έκθεση αυτή, το CCI του Indre οργάνωσε διαδικασία διαγωνισμού, για την οποία είχε δημοσιευθεί πρόσκληση προς υποβολή προσφορών στο *bulletin officiel des annonces des marchés publics* (BOAMP) της 4ης Νοεμβρίου 1995. Από την έκθεση αυτή προκύπτει επίσης ότι η επιτροπή δημοσίων συμβάσεων του CCI, συνελθούσα στις 8 Δεκεμβρίου 1995, επέλεξε ως ανάδοχο την εταιρία DDB-Needham, σημειώνοντας ότι η προσφορά της αυτή έπρεπε να προτιμηθεί από τη μόνη άλλη παραδεκτή προσφορά, λόγω του ενδιαφέροντος περιεχομένου του προγράμματος και της μικρότερης δαπάνης που προέβλεπε η προσφορά της εν λόγω εταιρίας.
- 17 Εντούτοις, η έκθεση επισήμανε, αφενός, ότι η συναφθείσα μεταξύ του CCI του Indre και της εταιρίας DDB-Needham σύμβαση δεν έφερε ημερομηνία υπογραφής και, αφετέρου, ότι το CCI του Indre απηύθυνε, στις 27 Σεπτεμβρίου 1995, στον νομάρχη του Indre ένα συγκεφαλαιωτικό σημείωμα μαζί με τον φάκελο του προγράμματος, επισημαίνοντας ότι «το [CCI] επέλεξε την εταιρία DDB-Needham».
- 18 Ως εκ τούτου, η εν λόγω έκθεση κατέληξε ότι «τα στοιχεία αυτά επιτρέπουν να υποτεθεί ότι η μεταγενέστερη διαδικασία διαγωνισμού είχε ως μοναδικό σκοπό την από τυπικής απόψεως τακτοποίηση της νομικής καταστάσεως που υφίστατο ήδη βάσει της (αχρονολόγητης) συμβάσεως». Κατά το μέτρο που αυτές οι ασυμφωνίες ως προς την ημερομηνία συνιστούσαν εκ των πραγμάτων παρατυπία, η ίδια αυτή έκθεση επισήμανε ότι, αν είχαν τηρηθεί οι κανόνες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, ιδίως οι αφορώντες τη δημοσίευση στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, θα είχε υποβληθεί ισοδύναμη προσφορά σε χαμηλότερη τιμή. Κατά συνέπεια, οι συντάκτες της εκθέσεως αυτής εκτίμησαν ότι η υπόθεσή τους αυτή ήταν ικανή να δικαιολογήσει αίτηση επιστροφής ολόκληρης της επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ.
- 19 Με απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2002, ο νομάρχης του Indre πληροφόρησε το CCI του Indre ότι, λαμβανομένου υπόψη του ότι δεν τηρήθηκαν οι κανόνες περί συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων για την επιλογή του παρέχοντος υπηρεσίες ο οποίος θα αναλάμβανε την υλοποίηση του προγράμματος «Objectif Entreprises», οι επιδοτήσεις, ιδίως οι χορηγηθείσες στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, έπρεπε να επιστραφούν.

- 20 Το CCI του Indre άσκησε ανακοπή κατά της εκτελέσεως των ενταλμάτων πληρωμής που εξέδωσε ο νομάρχης του Indre και τα οποία αντιστοιχούσαν στα απαιτηθέντα ποσά. Η ανακοπή αυτή απορρίφθηκε με σιωπηρή απόφαση του trésorier-payeur général (προϊσταμένου του Δημοσίου Ταμείου).
- 21 Ως εκ τούτου, το CCI του Indre άσκησε προσφυγές, με αίτημα μεταξύ άλλων την ακύρωση της αποφάσεως του νομάρχη του Indre της 23ης Ιανουαρίου 2002, ενώπιον του tribunal administratif de Limoges, το οποίο τις απέρριψε με αποφάσεις της 3ης Ιουνίου 2004.
- 22 Κατόπιν εφέσεως του CCI του Indre, το cour administrative d'appel de Bordeaux, με απόφαση της 12ης Ιουνίου 2007, εξαφάνισε τις εν λόγω δικαστικές αποφάσεις, καθώς και, μεταξύ άλλων, ακύρωσε την απόφαση του νομάρχη του Indre της 23ης Ιανουαρίου 2002 και τα εκδοθέντα από τον τελευταίο εντάλματα πληρωμής. Συναφώς, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι οι υπηρεσίες της νομαρχίας είχαν πληροφορηθεί, με έγγραφο που τους απηύθυνε στις 27 Σεπτεμβρίου 1995 το CCI του Indre, την επιλογή του τελευταίου να κάνει χρήση των υπηρεσιών της εταιρίας DDB-Needham. Οι υπηρεσίες αυτές πληροφορήθηκαν κατά τον ως άνω τρόπο την επιλογή αυτή πριν από την έναρξη του διαγωνισμού, καθόσον, αφενός, η επιτροπή δημοσίων συμβάσεων η οποία πρότεινε να γίνει δεκτή η υποψηφιότητα της εταιρίας αυτής συνήλθε στις 8 Δεκεμβρίου 1995, και, αφετέρου, η δημόσια σύμβαση είχε υπογραφεί στις 29 Μαΐου 1996 παρουσία του εν λόγω νομάρχη.
- 23 Μολονότι διαπίστωσε ότι το CCI του Indre παρέβη τους κανόνες περί ανταγωνισμού που έπρεπε να τηρηθούν κατά τη σύναψη αυτής της δημόσιας συμβάσεως, ως προς την οποία, εξάλλου, δεν υπήρξε σχετική δημοσίευση στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, το cour administrative d'appel de Bordeaux έκρινε ωστόσο ότι στη συμφωνία που συνήφθη μεταξύ του νομάρχη του Indre και του CCI του Indre, η οποία αφορούσε τη χορήγηση της επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, ουδόλως γινόταν μνεία περί της συνάψεως δημοσίας συμβάσεως, ότι η συμφωνία δεν προέβλεπε τη διαβίβαση του συνόλου των εγγράφων που καθιστούσαν δυνατό τον έλεγχο της τηρήσεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων και, τέλος, ότι το άρθρο 4 του κανονισμού 2988/95 δεν είχε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα να παράσχει στις εθνικές αρχές τη δυνατότητα να ανακαλούν τις χορηγούμενες από τα κοινοτικά ταμεία ενισχύσεις, εκτός των περιπτώσεων που προβλέπει το εθνικό δίκαιο.

- 24 Ως εκ τούτου, το *cour administrative d'appel de Bordeaux* κατέληξε, αφενός, ότι καμία από τις προϋποθέσεις τις οποίες επικαλέσθηκε η καθής διοικητική αρχή και καμία από τις ρήτρες της συμφωνίας της 20ής Δεκεμβρίου 1996 που αφορούσαν την επιδότηση ΕΤΠΑ δεν προέβλεπε ως προϋπόθεση για τη χορήγηση αυτής της επιδοτήσεως την τήρηση των κανόνων για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων ως προς τις συμφωνίες τις οποίες ενδεχομένως έχει συνάψει το CCI του Indre για την υλοποίηση του εν λόγω προγράμματος. Αφετέρου, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, κατά το μέτρο που οι υπηρεσίες του κράτους είχαν πληροφορηθεί ότι επελέγη η εταιρία DDB-Needham ήδη από τις 27 Σεπτεμβρίου 1995, εν προκειμένω πριν από την κίνηση της διαδικασίας διαγωνισμού, οι εκ των υστέρων χορηγηθείσες επιδοτήσεις δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως εξαρτηθείσες σιωπηρώς από την τήρηση της προϋποθέσεως αυτής.
- 25 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 16 Αυγούστου 2007 ενώπιον του *Conseil d'État*, ο Υπουργός άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του *cour administrative d'appel de Bordeaux* της 12ης Ιουνίου 2007.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το *Conseil d'État* αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Όσον αφορά την ύπαρξη νομικής βάσεως από την οποία να προκύπτει υποχρέωση ανακτήσεως της ενισχύσεως που χορηγήθηκε στο CCI:

Όταν αναθέτουμε αρχή η οποία έχει λάβει επιδοτήσεις στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ δεν συμμορφώνεται με έναν ή περισσότερους κανόνες συνάψεως δημοσίων συμβάσεων για την εκτέλεση του επιδοτούμενου προγράμματος, χωρίς να αμφισβητείται ότι το πρόγραμμα είναι επιλέξιμο για ενίσχυση από το εν λόγω ταμείο και ότι εκτελέστηκε, υπάρχει διάταξη του κοινοτικού δικαίου, και ιδίως των κανονισμών (ΕΟΚ) 2052/88 [...] και (ΕΟΚ) 4253/88 [...], στην οποία να μπορεί να θεμελιωθεί υποχρέωση ανακτήσεως των επιδοτήσεων; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η υποχρέωση αυτή ισχύει για οποιαδήποτε παράβαση των

κανόνων συνάψεως δημοσίων συμβάσεων ή μόνον για ορισμένες παραβάσεις και, στη δεύτερη περίπτωση, ποιες είναι αυτές;

2) Σε περίπτωση έστω και εν μέρει καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, όσον αφορά τον τρόπο ανακτήσεως αχρεωστήτως καταβληθείσας εγγυήσεως:

α) Συνιστά η παράβαση από αναθέτουσα αρχή, η οποία έχει λάβει ενίσχυση στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, ενός ή περισσότερων κανόνων σχετικών με τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων που αφορούν ειδικότερα την επιλογή του αναδόχου στον οποίο θα ανατεθεί η εκτέλεση του επιδοτούμενου προγράμματος, παρατυπία κατά την έννοια του κανονισμού 2988/95; Επηρεάζει τη διαπίστωση παρατυπίας κατά την έννοια του κανονισμού 2988/95 το γεγονός ότι η αρμόδια εθνική αρχή δεν μπορούσε να αγνοεί, όταν αποφάσισε να χορηγήσει την ενίσχυση που είχε ζητηθεί στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, ότι ο δικαιούχος οικονομικός φορέας είχε ενεργήσει κατά παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων για την επιλογή, πριν από τη χορήγηση της ενισχύσεως, του αναδόχου στον οποίο θα ανατεθεί η εκτέλεση του χρηματοδοτούμενου από την εθνική αρχή προγράμματος;

β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 2 [στοιχείο α'] και εφόσον, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο [στην απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2009, C-278/07 έως C-280/07, Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb κ.λπ. (Συλλογή 2009, σ. I-457)], η προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού 2988/95 εφαρμόζεται σε διοικητικά μέτρα όπως αυτό της ανακτήσεως αχρεωστήτως καταβληθείσας σε οικονομικό φορέα ενισχύσεως λόγω παρατυπιών που διέπραξε ο οικονομικός φορέας;

— Είναι δυνατόν η προθεσμία παραγραφής να αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία καταβολής της ενισχύσεως στον δικαιούχο ή από την ημερο-

μηνία χρησιμοποίησεως από τον δικαιούχο της ληφθείσας επιδοτήσεως για την αμοιβή του αναδόχου που επελέγη κατά παράβαση ενός ή περισσότερων κανόνων σχετικών με τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων;

- Πρέπει να θεωρηθεί ότι η εν λόγω προθεσμία διακόπτεται με τη διαβίβαση, από την αρμόδια εθνική αρχή στον δικαιούχο της επιδοτήσεως, εκθέσεως ελέγχου με την οποία διαπιστώνεται ότι δεν τηρήθηκαν οι κανόνες συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων και συνιστάται στην εθνική αρχή να ζητήσει την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών;
  
- Όταν κράτος μέλος κάνει χρήση της δυνατότητας που του παρέχει η παράγραφος 3 του άρθρου 3 του κανονισμού 2988/95 να εφαρμόσει μακρότερη προθεσμία παραγραφής και ειδικότερα όταν, στη Γαλλία, εφαρμόζεται η προθεσμία του κοινού δικαίου την οποία προέβλεπε, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της ένδικης διαφοράς, το άρθρο 2262 του αστικού κώδικα, σύμφωνα με το οποίο “[ό]λες οι αγωγές, εμπράγματα και προσωπικές, παραγράφονται μετά την πάροδο τριάντα ετών [...]”, πρέπει η συμβατότητα μιας τέτοιας προθεσμίας με το κοινοτικό δίκαιο, και ειδικότερα με την αρχή της αναλογικότητας, να εκτιμηθεί βάσει της μέγιστης προθεσμίας παραγραφής την οποία προβλέπει το εθνικό νομοθέτημα που χρησιμεύει ως νομική βάση για το αίτημα ανακτήσεως, το οποίο προβάλλει η εθνική διοίκηση, ή βάσει της προθεσμίας που εφαρμόζεται πράγματι στη συγκεκριμένη περίπτωση;
  
- γ) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα 2 [στοιχείο α’], εμποδίζουν τα οικονομικά συμφέροντα της Κοινότητας την εφαρμογή από το δικαστήριο, για την καταβολή ενισχύσεως ανάλογης με την επίδικη εν προκειμένω, των εθνικών κανόνων που αφορούν την ανάκληση αποφάσεων από τις οποίες απορρέουν δικαιώματα, σύμφωνα με τους οποίους, εκτός από τις περιπτώσεις ανίσχυρου, εκδόσεως λόγω πλάνης ή αιτήματος του δικαιούχου, η διοίκηση μπορεί να ανακαλέσει ατομική απόφαση από την οποία απορρέουν δικαιώματα, εφόσον δεν είναι νόμιμη, μόνον εντός προθεσμίας τεσσάρων μηνών από την έκδοσή της, μολονότι η ατομική διοικητική απόφαση μπορεί, όταν μάλιστα αφορά την καταβολή ενισχύσεως, να συνοδεύεται από αιρέσεις, η πλήρωση των οποίων επιτρέπει την ανάκτηση της ενισχύσεως χω-

ρίς χρονικό περιορισμό; Διευκρινίζεται ότι το Conseil d'Etat έχει κρίνει ότι ο εθνικός αυτός κανόνας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η επίκλησή του είναι δυνατή μόνον από τον καλής πίστεως δικαιούχο ενισχύσεως η οποία καταβλήθηκε αχρεωστήτως κατ' εφαρμογή κοινοτικής πράξεως.»

## Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

### *Επί του πρώτου ερωτήματος*

<sup>27</sup> Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν, υπό συνθήκες όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, του κανονισμού 4253/88, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88, συνιστά νομική βάση επιτρέπουσα στις εθνικές αρχές να ανακτήσουν, εις χείρας του δικαιούχου, ολόκληρη τη χορηγηθείσα στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ επιδότηση, με την αιτιολογία ότι ο δικαιούχος αυτός, υπό την ιδιότητα της «αναθέτουσας αρχής» κατά την οδηγία 92/50, δεν τήρησε τις διατάξεις της οδηγίας αυτής όσον αφορά τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως παροχής υπηρεσιών, η οποία είχε ως σκοπό την υλοποίηση του προγράμματος για το οποίο χορηγήθηκε η επιδότηση αυτή στον δικαιούχο.

<sup>28</sup> Επισημαίνεται ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι το CCI του Indre είχε την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής, ότι η επίμαχη δημόσια σύμβαση παροχής υπηρεσιών αφορούσε ποσό υψηλότερο από το προβλεπόμενο στο άρθρο 7 της οδηγίας 92/50 όριο των 200 000 ευρώ και ότι, για την επιλογή του αναδόχου, το CCI του Indre δεν τήρησε τους κανόνες για τη σύναψη αυτού του είδους συμβάσεων

τους οποίους προβλέπει η οδηγία 92/50, ιδίως καθόσον είχε ήδη επιλέξει τον αντισυμβαλλόμενο του πριν τη δημοσίευση της προκηρύξεως διαγωνισμού και καθόσον, επιπλέον, η προκήρυξη αυτή δεν δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*.

- 29 Συναφώς, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88, η κοινοτική χρηματοδότηση ενός σχεδίου εξαρτάται από την εκ μέρους του δικαιούχου τήρηση των διαδικασιών συνάψεως «δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών», υπό την έννοια της οδηγίας 92/50, όταν ο δικαιούχος αυτός αποτελεί «αναθέτουσα αρχή», υπό την έννοια της οδηγίας αυτής, και η δημόσια σύμβαση μέσω της οποίας ο εν λόγω δικαιούχος σκοπεύει να υλοποιήσει το ανωτέρω σχέδιο υπερβαίνει το όριο του άρθρου 7 της οδηγίας 92/50 (βλ., στο πνεύμα αυτό, απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1998, C-44/96, Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-73, σκέψεις 48 και 49).
- 30 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 4253/88, προκειμένου να εξασφαλίζεται η επιτυχία των δράσεων που εκτελούν δημόσιοι ή ιδιωτικοί επιχειρηματικοί φορείς, τα κράτη μέλη λαμβάνουν, κατά την υλοποίηση των δράσεων, τα αναγκαία μέτρα, ώστε να ελέγχεται τακτικά ότι οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν εκτελεσθεί σωστά, να προλαμβάνονται και να διώκονται οι παρατυπίες και να ανακτώνται τα απολεσθέντα λόγω καταχρήσεως ή παραλείψεως κονδύλια (βλ. απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, C-383/06 έως C-385/06, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., Συλλογή 2008, σ. I-1561, σκέψη 37).
- 31 Δεδομένου ότι από το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88 προκύπτει σαφώς ότι οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό της Ένωσης πρέπει να εκτελούνται κατά τρόπο απολύτως σύμφωνο με τις οδηγίες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, η παράβαση εκ μέρους του δικαιούχου επιδοτήσεως της Ένωσης, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, των κανόνων που προβλέπει η οδηγία 92/50 για την υλοποίηση του προγράμματος που αποτελεί το αντικείμενο της επιδοτήσεως αυτής συνιστά παρατυπία, υπό την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 4253/88, και η συμπεριφορά του δικαιούχου αυτού πρέπει να χαρακτηριστεί, κατά περίπτωση, ως «κατάχρηση» ή ως «παραλείψη», υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.



- 32 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 4253/88, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88, όταν από την εξέταση μιας δράσεως χρηματοδοτούμενης από το ΕΤΠΑ προκύπτει παράβαση των προϋποθέσεων που προβλέπονται για την υλοποίηση της πράξεως αυτής, εν προκειμένω της προϋποθέσεως που αφορά την τήρηση της ρυθμίσεως της Ένωσης περί της συνάψεως δημοσίας συμβάσεως, εφόσον ο δικαιούχος της χρηματοδοτήσεως έχει την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής, το κράτος μέλος που χορηγήσε χρηματοδοτική συνδρομή στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ δύναται, προκειμένου να προλάβει ή να διώξει τις παρατυπίες, να ανακαλέσει την απόφαση περί χορηγήσεως της συνδρομής και να ζητήσει από τον εν λόγω δικαιούχο να επιστρέψει την ανωτέρω χρηματοδότηση (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2004, C-271/01, COPPI, Συλλογή 2004, σ. I-1029, σκέψη 48).
- 33 Συναφώς, την κατάλληλη νομική βάση για την ανάκτηση αποτελεί ο κανονισμός 4253/88 και όχι ο κανονισμός 2988/95, ο οποίος περιορίζεται στο να θέσει γενικούς κανόνες για τους ελέγχους και τις κυρώσεις προκειμένου να προστατευθούν τα δημοσιονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Κατά συνέπεια, η ανάκτηση πρέπει να γίνει βάσει του εν λόγω άρθρου 23, παράγραφος 1 (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., σκέψη 39).
- 34 Υπενθυμίζεται ωστόσο ότι κάθε άσκηση, από το οικείο κράτος μέλος, διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά τη σκοπιμότητα της αναζητήσεως κοινοτικών πόρων που χορηγήθηκαν αχρεωστήτως ή αντικανονικά θα ήταν ασύμβατη με την υποχρέωση ανακτήσεως των πόρων που καταβάλλονται αχρεωστήτως ή αντικανονικά την οποία το άρθρο 23, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 4253/88 επιβάλλει στις εθνικές διοικητικές αρχές (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., σκέψη 38).
- 35 Εντεύθεν συνάγεται ότι το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 4253/88 δημιουργεί υποχρέωση για τα κράτη μέλη, χωρίς να είναι αναγκαίο να προβλέπεται σχετική εξουσία από το εθνικό δίκαιο, να ανακτούν τα απολεσθέντα λόγω καταχρήσεως ή παραλείψεως κονδύλια (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., σκέψη 40).

- 36 Επί του σημείου αυτού επισημαίνεται ότι, όπως προέβαλε η Γαλλική Κυβέρνηση, λόγω μιας τέτοιας παρατυπίας, τα αχρεωστήτως εισπραχθέντα κονδύλια, μπορούν να θεωρηθούν ως «απολεσθέντα [...] λόγω κατάχρησης ή παράλειψης» του δικαιούχου αυτού, υπό την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Συγκεκριμένα, το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 4253/88, αναφέρεται μεν στην υποχρέωση ανακτήσεως των «απολεσθέντ[ων κεφαλαίων] λόγω κατάχρησης ή παράλειψης», διευκρινίζει όμως στη συνέχεια ότι, αν το κράτος μέλος ή/και ο ενδιαμέσος ή/και ο επιχειρηματικός φορέας αποδείξουν ότι δεν ευθύνονται για την κατάχρηση ή την παράλειψη, το κράτος μέλος ευθύνεται επικουρικά για την επιστροφή των «αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών». Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή εξομοιώνει τις δύο ως άνω έννοιες.
- 37 Στην υπόθεση της κύριας δίκης τίθεται επίσης το ζήτημα αν, σε περίπτωση που, στο πλαίσιο της υλοποίησης του προγράμματος, ο δικαιούχος επιδοτήσεως, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, παρέβη τους εφαρμοστέους κατά τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων κανόνες, η εθνική αρχή δύναται, βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, του κανονισμού 4253/88, να ζητήσει την επιστροφή ολόκληρης της εν λόγω επιδοτήσεως, ενώ το πρόγραμμα, το οποίο χρηματοδοτήθηκε εν μέρει από το ΕΤΠΑ, υλοποιήθηκε πράγματι.
- 38 Συναφώς, υπογραμμίζεται, αφενός, ότι η παράβαση υποχρεώσεων των οποίων η τήρηση έχει θεμελιώδη σημασία για την εύρυθμη λειτουργία ενός κοινοτικού συστήματος, όπως είναι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία 92/50 όσον αφορά την υλοποίηση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από το ΕΤΠΑ, μπορεί να τιμωρείται με την απώλεια δικαιώματος προβλεπομένου από τη νομοθεσία της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 1995, C-104/94, Cereol Italia, Συλλογή 1995, σ. I-2983, σκέψη 24, της 24ης Ιανουαρίου 2002, C-500/99 P, Conserve Italia κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-867, σκέψεις 100 έως 102, καθώς και διάταξη της 16ης Δεκεμβρίου 2004, C-222/03 P, APOL και ΑΙΡΟ κατά Επιτροπής, σκέψη 53).
- 39 Αφετέρου, η ανάκτηση των απολεσθέντων λόγω καταχρήσεως ή παραλείψεως ποσών δεν έχει εφαρμογή μόνο στις περιπτώσεις που η χρηματοδοτούμενη από τα δι-αρθρωτικά ταμεία δράση δεν πραγματοποιήθηκε εν όλω ή εν μέρει (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2006, C-240/03 P, Comunità montana della Valnerina κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-731, σκέψη 77).

40 Μολονότι δεν αποκλείεται βεβαίως, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν της αρχής της αναλογικότητας, να έχει η διαπίστωση μιας ασήμαντης παρατυπίας ως συνέπεια τη μερική μόνον επιστροφή των καταβληθέντων κονδυλίων, επιβάλλεται ωστόσο η επισήμανση ότι, εν πάση περιπτώσει, οσάκις, στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτούμενου από το ΕΤΠΑ προγράμματος, διαπιστώνεται η εκ μέρους του δικαιούχου παράβαση μιας από τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις τις οποίες προβλέπει η οδηγία 92/50, και συγκεκριμένα το ότι έχει αποφασίσει τη σύναψη μιας δημόσιας συμβάσεως παροχής υπηρεσιών πριν από την κίνηση της διαδικασίας διαγωνισμού και η μη δημοσίευση, εξάλλου, ανακοινώσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, η πιθανότητα να επιφέρει η παρατυπία αυτή την κύρωση της πλήρους καταργήσεως της συνδρομής είναι η μόνη η οποία είναι ικανή να παραγάγει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που είναι αναγκαίο για τη χρηστή διαχείριση των διαρθρωτικών ταμείων (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση *Conserve Italia* κατά Επιτροπής, σκέψη 101).

41 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, του κανονισμού 4253/88, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88, συνιστά νομική βάση επιτρέπουσα στις εθνικές αρχές, χωρίς να είναι αναγκαία εξουσιοδότηση από το εθνικό δίκαιο, να ανακτήσουν, εις χείρας του δικαιούχου, ολόκληρη τη χορηγηθείσα στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ επιδότηση, με την αιτιολογία ότι ο δικαιούχος αυτός, υπό την ιδιότητα της «αναθέτουσας αρχής» κατά την οδηγία 92/50, δεν τήρησε τις διατάξεις της οδηγίας αυτής όσον αφορά τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως παροχής υπηρεσιών, η οποία είχε ως σκοπό την υλοποίηση του προγράμματος για το οποίο χορηγήθηκε η επιδότηση αυτή στον δικαιούχο.

*Επί του δευτέρου ερωτήματος, στοιχείο α'*

42 Με το δεύτερο ερώτημα, στοιχείο α', το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διεκρινισθεί αν η εκ μέρους αναθέτουσας αρχής η οποία έχει τύχει επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ παράβαση των κανόνων περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας

92/50, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της συμβάσεως που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος, συνιστά «παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού 2988/95, και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν επηρεάζει τον χαρακτηρισμό αυτόν το γεγονός ότι η αρμόδια εθνική αρχή δεν μπορούσε να αγνοεί, κατά τη χορήγηση της επιδοτήσεως αυτής, ότι ο δικαιούχος είχε ήδη αποφασίσει ποιος θα ήταν ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίο θα ανέθετε την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος.

- 43 Κατά το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/95, συνιστά παρατυπία κάθε παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός της Ένωσης ή προϋπολογισμός τον οποίο διαχειρίζεται η Ένωση, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους οι οποίοι εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Ένωσης είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.
- 44 Κατά συνέπεια, ο κανόνας περί παραγραφής τον οποίο προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί στη δίωξη παρατυπιών που οφείλονται σε σφάλματα των εθνικών αρχών. Η έννοια της «παρατυπίας», κατά τον κανονισμό 2988/95, αφορά την παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, οπότε ο κανόνας περί παραγραφής τον οποίο προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί στη δίωξη παρατυπιών που οφείλονται σε σφάλματα των εθνικών αρχών παρέχοντα οικονομικό όφελος εξ ονόματος και για λογαριασμό του προϋπολογισμού της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2009, C-281/07, Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank, Συλλογή 2009, σ. I-91, σκέψεις 20 έως 22).
- 45 Υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, το CCI του Indre, παρά την ιδιότητά του ως νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, είναι δυνατόν, ως δικαιούχος επιδοτήσεως από τον προϋπολογισμό της Ένωσης, να εξομοιωθεί, για την εφαρμογή του κανονισμού 2988/95, με επιχειρηματία στον οποίο προσάπτεται παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης. Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι η παράβαση των προβλεπομένων από την οδηγία 92/50 κανόνων περί συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων προκύπτει πράγματι από πράξη του CCI της Indre και όχι της αρχής που του χορήγησε επιδότηση στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, εξ ονόματος και για λογαριασμό του προϋπολογισμού της Ένωσης.

- 46 Κατά το μέτρο που, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 2052/88, τα διαρθρωτικά ταμεία δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση δράσεων που εκτελούνται κατά παράβαση της οδηγίας 92/50, η εκ μέρους του δικαιούχου επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ παράβαση, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων παροχής υπηρεσιών για την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος συνεπάγεται αδικαιολόγητη δαπάνη και ζημιώνει ως εκ τούτου τον προϋπολογισμό της Ένωσης.
- 47 Πράγματι, υπογραμμίζεται ότι ακόμη και παρατυπίες οι οποίες δεν έχουν συγκεκριμένο χρηματοοικονομικό αντίκτυπο μπορούν να πλήξουν τα χρηματοοικονομικά συμφέροντα της Ένωσης (βλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, C-199/03, Ιρλανδία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-8027, σκέψη 31).
- 48 Όσον αφορά το ότι οι αρμόδιες αρχές πληροφορήθηκαν από τον δικαιούχο της επιδοτήσεως την επιλογή του αντισυμβαλλομένου, πριν ακόμη κινηθεί η διαδικασία διαγωνισμού για την ανάθεση της εκτελέσεως της επίμαχης δημόσιας συμβάσεως, δεν ασκεί αφ' εαυτού επιρροή στον χαρακτηρισμό της «παρατυπίας», υπό την έννοια του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 16ης Μαρτίου 2006, C-94/05, Emsland-Stärke, Συλλογή 2006, σ. I-2619, σκέψη 62).
- 49 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο ερώτημα, στοιχείο α', πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η εκ μέρους αναθέτουσας αρχής η οποία έχει τύχει επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ παράβαση των κανόνων περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας 92/50, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της συμβάσεως που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος, συνιστά «παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού 2988/95, ακόμη και αν η αρμόδια εθνική αρχή δεν μπορούσε να αγνοεί, κατά τη χορήγηση της επιδοτήσεως αυτής, ότι ο δικαιούχος είχε ήδη αποφασίσει ποιος θα ήταν ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίο θα ανέθετε την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος.

*Επί του δευτέρου ερωτήματος, στοιχείο β', πρώτη και δεύτερη περίπτωση*

- 50 Με το δεύτερο ερώτημα, στοιχείο β', πρώτη και δεύτερη περίπτωση, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, υπό συνθήκες κατά τις οποίες ο δικαιούχος επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, δεν τήρησε τους κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας 92/50, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της σύμβασης που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος, από ποιο χρονικό σημείο αρχίζει να τρέχει η τετραετής προθεσμία του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 και αν η εν λόγω προθεσμία παραγραφής διακόπτεται, υπό την έννοια του τρίτου εδαφίου του εν λόγω άρθρου 3, παράγραφος 1, από την εκ μέρους του δικαιούχου της επιδοτήσεως διαβίβαση μιας εκθέσεως ελέγχου με την οποία διαπιστώνεται η μη τήρηση των κανόνων περί συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων και με την οποία ζητείται κατά συνέπεια από την εθνική αρχή να απαιτήσει την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών.
- 51 Υπενθυμίζεται ότι με το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 θεσπίζονται «γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου», τούτο δε, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού αυτού, με σκοπό την «καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων σε όλους τους τομείς».
- 52 Με την έκδοση του κανονισμού 2988/95 και, ειδικότερα, με το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, αυτού, ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε, ωστόσο, να θεσπίσει ένα γενικό κανόνα παραγραφής εφαρμοστέο στον τομέα αυτό, με σκοπό, αφενός, να ορίσει μια ελάχιστη προθεσμία που να ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη και, αφετέρου, να αποκλείσει τη δυνατότητα ανάκτησης ποσών αχρεωστήτως καταβληθέντων από τον προϋπολογισμό της Ένωσης μετά την παρέλευση τετραετίας από τη διάπραξη της παρατυπίας που αφορά τις επίμαχες πληρωμές (αποφάσεις της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-131/10, Corman, Συλλογή 2010, σ. I-14199, σκέψη 39, καθώς και της 5ης Μαΐου 2011, C-201/10 και C-202/10, Ze Fu Fleischhandel και Vion Trading, Συλλογή 2011, σ. I-3545, σκέψη 24).

- 53 Ο κανόνας αυτός περί παραγραφής έχει εφαρμογή στις παρατυπίες του άρθρου 4 του εν λόγω κανονισμού, οι οποίες θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2004, C-278/02, *Handlbauer*, Συλλογή 2004, σ. I-6171, σκέψη 34, καθώς και *Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb* κ.λπ., προ-παρατεθείσα, σκέψη 22).
- 54 Στην υπόθεση της κύριας δίκης και λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υποθέσεως αυτής, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, όσον αφορά τον καθορισμό του σημείου ενάρξεως της παραγραφής, αν πρέπει να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία καταβολής της ενισχύσεως στον δικαιούχο της ή η ημερομηνία κατά την οποία ο εν λόγω δικαιούχος χρησιμοποίησε την επιδότηση αυτή ως αμοιβή για τον παρέχοντα υπηρεσίες που επελέγη κατά παράβαση των κανόνων της οδηγίας 92/50 περί συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων παροχής υπηρεσιών.
- 55 Συναφώς, δεδομένου ότι τα κονδύλια του προϋπολογισμού της Ένωσης δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο προγραμμάτων που πραγματοποιούνται κατά παράβαση των διατάξεων της οδηγίας 92/50, διαπιστώνεται ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, τα χορηγηθέντα στον δικαιούχο κονδύλια καθίστανται αχρεωστήτως καταβληθέντα από την ημερομηνία της παραβάσεως των διατάξεων αυτών από τον δικαιούχο.
- 56 Όσον αφορά μια τέτοια παράβαση των κανόνων περί των συνθηκών ανταγωνισμού, τους οποίους προβλέπει η οδηγία 92/50, η οποία εκδόθηκε με σκοπό την εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών και των εμπορευμάτων και σκοπεύει, συνεπώς, στην προστασία των συμφερόντων των εγκατεστημένων σε κράτος μέλος επιχειρηματιών οι οποίοι επιθυμούν να παραδώσουν αγαθά ή να παράσχουν υπηρεσίες στις αναθέτουσες αρχές που είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2001, C-19/00, *SIAC Construction*, Συλλογή 2001, σ. I-7725, σκέψη 32), υπενθυμίζεται ότι η προσβολή της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών εξαιτίας της παραβάσεως των διατάξεων της οδηγίας 92/50 εξακολουθεί να υφίσταται καθ' όλη τη διάρκεια της εκτελέσεως των συμβάσεων που συνάφθηκαν κατά παράβαση της οδηγίας αυτής (βλ. αποφάσεις της 10ης Απριλίου 2003, C-20/01 και C-28/01, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2003, σ. I-3609, σκέψη 36, καθώς και της 18ης Ιουλίου 2007, C-503/04, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2007, σ. I-6153, σκέψη 29).

- 57 Συγκεκριμένα, μολονότι αληθεύει ότι ορισμένες διατάξεις των οδηγιών περί συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων επιτρέπουν στα κράτη μέλη να διατηρούν τα αποτελέσματα συμβάσεων συναφθεισών κατά παράβαση των οδηγιών αυτών και επιδιώκουν, με τον τρόπο αυτό, να προστατεύσουν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των αντισυμβαλλομένων, δεν μπορούν όμως να έχουν ως αποτέλεσμα να θεωρείται ότι η έναντι τρίτων συμπεριφορά της αναθέτουσας αρχής είναι σύμφωνη προς το δικαίωμα της Ένωσης ύστερα από τη σύναψη τέτοιων συμβάσεων, διότι άλλως συρρικνώνεται το περιεχόμενο των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ περί δημιουργίας της εσωτερικής αγοράς (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις της 10ης Απριλίου 2003, Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 39, και της 18ης Ιουλίου 2007, Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 33).
- 58 Συνεπώς, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, η παράβαση εκ μέρους του δικαιούχου επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ των κανόνων τους οποίους προβλέπει η οδηγία 92/50 για την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος, η οποία παράβαση συνεπάγεται αδικαιολόγητη δαπάνη και, ως εκ τούτου, ζημιώνει τον προϋπολογισμό της Ένωσης, διαρκεί καθ' όλη τη διάρκεια της εκτελέσεως της συμβάσεως που συνήφθη παρανόμως μεταξύ του παρέχοντος υπηρεσίες και του δικαιούχου της επιδοτήσεως, οπότε μια τέτοια παρατυπία πρέπει να θεωρηθεί ως «δικαιολογημένη παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.
- 59 Κατά τη διάταξη αυτή, η προθεσμία παραγραφής που έχει εφαρμογή για την ανάκτηση της αχρεωστήτως καταβληθείσας στον δικαιούχο επιδοτήσεως αρχίζει να τρέχει κατά την ημερομηνία παύσεως της παρατυπίας. Κατά συνέπεια, υπό συνθήκες όπως οι αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, κατά το μέτρο που η σύμβαση η οποία σκοπεί στην υλοποίηση του επιδοτούμενου από το ΕΤΠΑ προγράμματος δεν ακυρώθηκε, αλλά εκτελέστηκε, η τετραετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία ολοκληρώσεως της εκτελέσεως της παρανόμως συναφθείσας δημόσιας συμβάσεως.
- 60 Όσον αφορά το ζήτημα αν η διαβίβαση εκθέσεως ελέγχου διαπιστώνουσας την παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων συνιστά πράξη διερευνήσεως ή διώξεως της παρατυπίας, ικανή να διακόψει την προθεσμία παραγραφής,



κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95, υπενθυμίζεται ότι η λειτουργία που εν γένει επιτελούν οι προθεσμίες παραγραφής συνίσταται στην κατοχύρωση της ασφαλείας δικαίου και ότι η λειτουργία αυτή δεν θα εκπληρωνόταν πλήρως αν η προθεσμία παραγραφής του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 μπορούσε να διακοπεί από κάθε γενικής φύσεως πράξη ελέγχου της εθνικής διοικητικής αρχής, άσχετη προς υπόνοιες παρατυπιών απτόμενες ενεργειών οι οποίες να οριοθετούνται με επαρκείς διευκρινίσεις (βλ. παρατεθείσα απόφαση Handlbauer, σκέψη 40).

61 Όταν όμως, οι εθνικές αρχές κοινοποιούν σε ένα πρόσωπο έκθεση με την οποία διαπιστώνεται παρατυπία στην οποία συνέπραξε το πρόσωπο αυτό σε σχέση με συγκεκριμένο πρόγραμμα, του ζητούν συμπληρωματικά στοιχεία σχετικά με το πρόγραμμα αυτό ή, ακόμη, του επιβάλλουν κύρωση σε σχέση με το εν λόγω πρόγραμμα, οι αρχές αυτές εκδίδουν πράξεις αρκούντως σαφείς, οι οποίες αποσκοπούν στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 (απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2010, C-367/09, SGS Belgium κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-10761, σκέψη 69).

62 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο, στοιχείο β', πρώτη και δεύτερη περίπτωση, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, εφόσον ο δικαιούχος επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, δεν τήρησε τους κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας 92/50, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της συμβάσεως που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος:

— η επίμαχη παρατυπία πρέπει να θεωρηθεί ως «διαρκής παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 και, κατά συνέπεια, η τετραετής παραγραφή την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή για την ανάκτηση της αχρεωστήτως καταβληθείσας στον δικαιούχο αυτόν επιδοτήσεως αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία ολοκληρώσεως της εκτελέσεως της παρανόμως συναφθείσας δημοσίας συμβάσεως.

- η εκ μέρους του δικαιούχου της επιδοτήσεως διαβίβαση μιας εκθέσεως ελέγχου με την οποία διαπιστώνεται η μη τήρηση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων και με την οποία ζητείται κατά συνέπεια από την εθνική αρχή να απαιτήσει την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών συνιστά πράξη αρκούντως σαφή η οποία αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.

*Επί του δευτέρου ερωτήματος, στοιχείο β', τρίτη περίπτωση*

- <sup>63</sup> Με το δεύτερο ερώτημα, στοιχείο β', τρίτη περίπτωση, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, ένα κράτος μέλος μπορεί να εφαρμόσει, κατά την ανάκτηση αδικαιολογήτως κτηθέντος οφέλους προερχομένου από τον προϋπολογισμό της Ένωσης, τριακονταετή προθεσμία παραγραφής, ως μεγαλύτερης προθεσμίας παραγραφής, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95.
- <sup>64</sup> Στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο αυτό δυνατότητας, τα κράτη μέλη διατηρούν ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής τις οποίες προτίθενται να εφαρμόσουν σε περιπτώσεις παρατυπιών που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης (προπαρατεθείσα απόφαση *Corman*, σκέψη 54).
- <sup>65</sup> Ωστόσο, υπό το πρίσμα του σκοπού της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, ως προς τον οποίο ο νομοθέτης της Ένωσης έκρινε ότι διάρκεια παραγραφής τεσσάρων ετών, ακόμη και τριών ετών, ήταν ήδη αφ' εαυτής επαρκής ώστε να παρέχει στις εθνικές αρχές τη δυνατότητα να κολάζουν παρατυπία η οποία θίγει τα ως άνω οικονομικά συμφέροντα και ενδέχεται να καταλήξει στη θέσπιση μέτρου όπως η ανάκτηση αδικαιολογήτως κτηθέντος οφέλους, προφανώς η χορήγηση στις οικείες αρχές προθεσμίας τριάντα ετών βαίνει πέραν του αναγκαίου για μια επιμελή διοίκηση μέτρου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση *Ze Fu Fleischhandel* και *Vion Trading*, σκέψη 43).

- 66 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα, στοιχείο β', τρίτη περίπτωση, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η εφαρμογή, στο πλαίσιο της εκ μέρους των κρατών μελών ευχέρειας που τους παρέχει το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, τριακονταετούς προθεσμίας παραγραφής για την ανάκτηση αδικαιολογήτως κτηθέντος οφέλους προερχομένου από τον προϋπολογισμό της Ένωσης αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας.

*Επί του δευτέρου ερωτήματος, στοιχείο γ'*

- 67 Το ερώτημα αυτό υποβλήθηκε μόνο για την περίπτωση κατά την οποία θα δινόταν αρνητική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, στοιχείο α'.
- 68 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο τελευταίο αυτό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, στοιχείο γ', το οποίο υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

- 69 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 4253/88 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1988, για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88 όσον αφορά τον συντονισμό των παρεμβάσεων των διαφόρων διαρθρωτικών ταμείων μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των λοιπών υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2082/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1993, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2052/88 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για την αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και τον συντονισμό των παρεμβάσεών τους μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2081/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1993, συνιστά νομική βάση επιτρέπουσα στις εθνικές αρχές, χωρίς να είναι αναγκαία εξουσιοδότηση από το εθνικό δίκαιο, να ανακτήσουν, εις χείρας του δικαιούχου, ολόκληρη τη χορηγηθείσα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) επιδότηση, με την αιτιολογία ότι ο δικαιούχος αυτός, υπό την ιδιότητα της «αναθέτουσας αρχής» κατά την οδηγία 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για το συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων υπηρεσιών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/36/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, δεν τήρησε τις διατάξεις της οδηγίας αυτής όσον αφορά τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως παροχής υπηρεσιών, η οποία είχε ως σκοπό την υλοποίηση του προγράμματος για το οποίο χορηγήθηκε η επιδότηση αυτή στον δικαιούχο.
- 2) Η εκ μέρους αναθέτουσας αρχής η οποία έχει τύχει επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ παράβαση των κανόνων περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας 92/50, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/36, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της συμβάσεως που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος, συνιστά «παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της

18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ακόμη και αν η αρμόδια εθνική αρχή δεν μπορούσε να αγνοεί, κατά τη χορήγηση της επιδοτήσεως αυτής, ότι ο δικαιούχος είχε ήδη αποφασίσει ποιος θα ήταν ο παρέχων υπηρεσίες στον οποίο θα ανέθετε την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος.

3) Υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, εφόσον ο δικαιούχος επιδοτήσεως στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, υπό την ιδιότητά του ως αναθέτουσας αρχής, δεν τήρησε τους κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων της οδηγίας 92/50, κατά την ανάθεση της εκτελέσεως της συμβάσεως που έχει ως αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου προγράμματος:

— η επίμαχη παρατυπία πρέπει να θεωρηθεί ως «διαρκής παρατυπία», υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 και, κατά συνέπεια, η τετραετής παραγραφή την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή για την ανάκτηση της αχρεωστήτως καταβληθείσας στον δικαιούχο αυτόν επιδοτήσεως αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία ολοκλήρωσης της εκτελέσεως της παρανόμως συναφθείσας δημοσίας συμβάσεως.

— η εκ μέρους του δικαιούχου της επιδοτήσεως διαβίβαση μιας εκθέσεως ελέγχου με την οποία διαπιστώνεται η μη τήρηση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων και με την οποία ζητείται κατά συνέπεια από την εθνική αρχή να απαιτήσει την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών συνιστά πράξη αρκούντως σαφή η οποία αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.

- 4) Η εφαρμογή, στο πλαίσιο της εκ μέρους των κρατών μελών ευχέρειας που τους παρέχει το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, τριακονταετούς προθεσμίας παραγραφής για την ανάκτηση αδικαιολογήτως κτηθέντος οφέλους προερχομένου από τον προϋπολογισμό της Ένωσης αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας.

(υπογραφές)